

การใช้หลักสารานียธรรมเพื่อส่งเสริมความสามัคคีในชุมชนบ้านหนอง
คลอง ตำบลสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี
AN APPLICATION OF SARANIYADHAMMA TO PROMOTE UNITY
IN BANNONGKONG COMMUNITY, SAM PHRAO SUBDISTRICT,
MUANG DISTRICT, UDON THANI PROVINCE

¹พระธิติพันธ์ จิรเมธี (สีเงิน) และ ²สมเดช นามเกต,

³บุญส่ง สิ้นธูนอก และ ⁴อริย์รัช เลิศรวมโชค

¹PhraThitiphan Jiramethi (Srigeam), ²Somdet Namket,

³Boonsong Sinthunok and ⁴Arithat Loesruamchok

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹thithiphan.jae555@gmail.com

Received September 10, 2021; Revised November 2, 2021; Accepted December 30, 2021

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาหลักสารานียธรรม ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาสภาพความสามัคคีในชุมชนบ้านหนองคลอง ตำบลสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี 3) เพื่อศึกษาการใช้หลักสารานียธรรมเพื่อส่งเสริมความสามัคคีในชุมชน บ้านหนองคลอง ตำบลสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก แล้วนำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา ผลการวิจัย พบว่า 1) หลักสารานียธรรม ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นหลักธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึง เป็นหลักธรรมที่จะเสริมสร้างความรู้สึที่ดีให้เกิดขึ้นต่อกันและกันอยู่เสมอในยามที่ระลึกถึงกัน ซึ่งจะเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างความสามัคคีมีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน 2) สภาพความสามัคคีในชุมชน บ้านหนองคลอง ตำบลสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี มีความขัดแย้งกันเพียงเล็กน้อย ขาด

¹ นิสิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

⁴ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

ผู้นำชุมชนที่มีความสามารถ แก้ไขปัญหาความขัดแย้ง โดยให้มีคนกลางเข้ามาไกล่เกลี่ยหรือเข้าสู่กระบวนการตามกฎหมายต่อไป 3) การใช้หลักสาราณียธรรมเพื่อส่งเสริมความสามัคคีในชุมชน บ้านหนองคลอง ตำบลสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี คือ เมตตาทายกรรม เคารพนับถือกัน ให้เกียรติกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง เมตตาวจีกรรม พูดแต่สิ่งที่ดีงาม ไม่นินทาว่าร้ายทั้งต่อหน้าและลับหลัง เมตตาเมทตามโนกรรม คิดต่อกันด้วยเมตตา ไม่คิดอิจฉาริษยามุ่งร้ายต่อกัน สาธารณโภคี เอื้อเพื่อแบ่งปันสิ่งที่ตนได้มาโดยชอบธรรมให้ทุกคนสม่าเสมอกัน สีลสามัญญตา ประพฤติปฏิบัติดำรงตนอยู่ในสังคมด้วยความถูกต้อง เคารพกติกา ระเบียบของสังคม ทิฐิสามัญญตา ความเป็นผู้มีความเห็นสมอกัน การยอมรับความคิดเห็นของคนอื่น

คำสำคัญ: สาราณียธรรม, ความสามัคคี, ชุมชนคุณธรรม,

Abstract

The purpose of this research was to explore the substance of *Sārāṇīya* Dhamma in Buddhist Scripture, to study the context of the research community's unity in Udonthani province, and to present the way to apply the *Sārāṇīya* Dhamma to enhance the community's coexistence reconciliation. The research employs a qualitative methodology, with data gathered through documentary analysis, participant observation, and in-depth interviews. The research indicates the followings: 1) The *Sārāṇīya* Dhamma is a discourse on the six conditions for conciliation that lead to amiability, endearment, respect, and a sense of fellowship and unity as well as conflict resolution and coexistence. 2) The context of community unity in this research area found that conflict occurs when different ideas or actions cause disagreements such as social conflict: the burning of garbage, noise interference, and a shortage of local leaders capable of effectively resolving conflicts. The conflict management approach has proceeded to an accusation, leading to a lack of harmony as a consequence of community relationships. 3) The Six *Sārāṇīya* Dhamma's conflict resolution for the community begins with the same viewpoint, participation in constructing community rules and regulations and having loving-kindness toward one another through the body (*mettaṃ kaya, kammaṃ*), speech (*mettaṃ vacī, kammaṃ*) and mind (*mettaṃ mano, kammaṃ*) to bring the expressions of respect, giving honor and sympathy, sharing mutual benefits with justice (*appaṭṭivibhatta, bhogī*) and compatibility in moral virtues (*silā, sālāñña, gato*) and view (*ditṭhi, sālāñña, gato*), to enhance reconciliation, to eliminate conflict, and to strengthen unity from community to the nation.

Keywords : Application guidelines; The *Sārāṇīya* Dhamma; Community Unity

บทนำ

มนุษย์เป็นสัตว์สังคม (Human being is social animal) มนุษย์มีการอาศัยอยู่ร่วมกันอย่างเป็นหมวดหมู่มีได้ใช้ชีวิตอยู่เพียงคนเดียวตามลำพังแต่อย่างใด เนื่องจากมนุษย์ต้องทำกิจกรรมร่วมกันอยู่ตลอดเวลา ต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันและแต่ละชีวิตต่างก็ต้องการที่จะเสริมสร้างความสุข ความมั่นใจ และความปลอดภัยให้กับตนเองอยู่เสมอสังคม จึงเป็นแหล่งรวมศูนย์ทางความคิดที่มนุษย์ได้สร้างขึ้นมา เพื่อแสวงหาคำตอบต่างๆ อย่างให้กับตนเองสังคมในทุกระดับชั้นเป็นแหล่งรวมคนหลายๆ คนเข้าด้วยกัน ซึ่งในจำนวนผู้คนเหล่านั้น แต่ละคนต่างก็มีชีวิต มีจิตวิญญาณมีความรู้สึกนึกคิด และมีจุดหมายปลายทางที่แตกต่างกันออกไป และด้วยเหตุนี้เองบางครั้งจึงทำให้สังคมต้องเกิดปัญหาหรือมีความสับสนวุ่นวายขึ้น อันเนื่องมาจากความแตกต่างทางด้านความคิดของแต่ละคน ซึ่งเมื่อใดก็ตามที่สังคมมีปัญหาขึ้นจะเป็นด้วยเหตุผลใดๆ ก็ตามผู้ที่ทำหน้าที่ในการแก้ไขปัญหาเหล่านั้นให้หมดสิ้นไปได้ ก็หาเป็นใครที่ไหนไม่ หากแต่เป็นหน้าที่ของสมาชิกทุกๆ คนนั่นเองที่จะต้องสามัคคีร่วมใจกันแก้ไขปัญหา และพัฒนาสังคมของตนเองให้ดี และมีความก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น

ความสามัคคีจึงเป็นบ่อเกิดแห่งความสำเร็จทั้งปวง ความสามัคคีจึงเป็นแหล่งพลังอันยิ่งใหญ่ที่จะสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าและความมั่นคงให้เกิดขึ้นได้และเป็นสิ่งที่สมาชิกในสังคมทุกคนควรที่จะตระหนักเอาใจใส่ และสร้างสรรค์ขึ้นให้มากที่สุด ในทางพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสหลักธรรมอันจะเป็นแนวทางในการเสริมสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในสังคมเอาไว้ 6 ประการด้วยกัน ซึ่งอยู่ในหมวดธรรมที่เรียกว่า “สาราณียธรรม 6” ประกอบด้วย 1) เมตตาการุณยธรรม คือ การกระทำต่อกันด้วยเมตตา การแสดงกิริยาอาการที่สุภาพต่อเพื่อนมนุษย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ให้ความช่วยเหลือกันไม่ดูหมิ่นเหยียดหยามกัน 2) เมตตาจารีการุณยธรรม คือ การแสดงออกถึงความเมตตาปราณีต่อกันทางวาจา การช่วยบอกแจ้งในสิ่งที่ประโยชน์ แนะนำสั่งสอนตักเตือนในทางที่ถูกที่ควรด้วยความปรารถนาดี มีวาจาสุภาพให้ความเคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง 3) เมตตาตามโนกรรม คือ การตั้งจิตปรารถนาดีต่อกันกับเพื่อนร่วมสังคม หมู่คณะเดียวกัน มีจิตคิดทำในสิ่งที่ประโยชน์แก่กันและกัน มองกันแต่ในแง่ดี ไม่มีความระแวงสงสัย ในกันและกัน 4) สาธารณโภคี คือ การเอื้อเฟื้อแบ่งปันต่อกันและกัน การแสดงความเอื้อเฟื้อโอ้อ้อมอารีด้วยการแบ่งปัน แจกจ่าย ลาภผล สิ่งของตนได้มาโดยชอบธรรมให้ทุกคนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ได้ประโยชน์ร่วมกัน 5) สีลสามัญญตา คือ ความเป็นผู้มีศีล ความประพฤติเสมอกันกับบุคคลอื่น การประพฤติปฏิบัติดำรงตนอยู่ในสังคมด้วยความถูกต้อง เรียบร้อยดีงาม เคารพกติกา ระเบียบของสังคม ไม่ทำตนให้เป็นที่รังเกียจหรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ 6) ทิฐุสามัญญตา คือ ความเป็นผู้มีทิฐิหรือความเห็นเสมอกัน การปรับความคิดเห็นเข้าหากัน การให้ความเคารพยอมรับความคิดเห็นของคนอื่น กล่าวคือ ยอมรับความคิดเห็นของคนหมู่มาก แม้จะไม่ถูกใจก็ตาม ยึดหลักอุดมคติแห่งความดีงามหรือมีจุดหมายสูงสุดอันเดียวกัน (ที.ปา. (ไทย) 11/324/321) ซึ่งมีความหมายว่าหลักธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึง เป็นหลักธรรมที่จะเสริมสร้างความรู้สึกที่ดีให้เกิดขึ้นต่อกันและกันอยู่เสมอในยามที่ระลึกถึงกัน อันจะเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างความ

สามัคคีมีน้ำหนึ่งใจเดียวกันให้เกิดขึ้นด้วยหากสังคมใดต้องการที่จะเสริมสร้างความสามัคคีและความเป็นปึกแผ่นให้เกิดขึ้น ก็ควรที่จะต้องนำเอาหลักธรรมธรรมทั้ง 6 ประการ ไปใช้อยู่ตลอดเวลา

ประเด็นปัญหาอยู่ที่ว่า ชุมชนบ้านหนองคลอง ตำบลสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี มีความสามัคคีในกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน เช่น กิจกรรมพัฒนาวัด กิจกรรมพัฒนาโรงเรียน กิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน และกิจกรรมอนุรักษ์ผืนป่าของชุมชน มากน้อยเพียงใด ทั้งนี้ เพราะคนในชุมชนยังไม่ค่อยเห็นความสำคัญในการร่วมกิจกรรมต่างๆ ในการพัฒนาชุมชนร่วมกัน ด้วยความสามัคคี หลักสารณียธรรม จึงเป็นหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมอย่างยิ่งในการเสริมสร้างความสามัคคีในชุมชนบ้านหนองคลอง ตำบลสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ซึ่งถือได้ว่าเป็นหลักการของประชาธิปไตย 6 ประการ คือ 1) จะทำอะไรก็ทำต่อกันด้วยเมตตา 2) จะพูดอะไรก็พูดต่อกันด้วยเมตตา 3) จะคิดอะไรก็คิดต่อกันด้วยเมตตา 4) ได้มาแบ่งกัน กินใช้ 5) ตั้งอยู่ในความประพฤติเสมอกัน 6) มีความเสมอกันโดยทูลฐิติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมประชาธิปไตย ถ้าประชาชนไม่ยึดถือหลักการแห่งประชาธิปไตยร่วมกันก็ถึงอวสาน เพราะฉะนั้น สมาชิกทุกคนจึงต้องมีอุดมการณ์และมีหลักการร่วมกัน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2539: 119)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่อง “การใช้หลักสารณียธรรมเพื่อส่งเสริมความสามัคคีในชุมชนบ้านหนองคลอง ตำบลสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี” เพื่อส่งเสริมความสามัคคี สร้างสันติสุข และพัฒนาชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ ความเป็นปึกแผ่นในชุมชนอันจะนำมาซึ่งความสุข ความสันติ ความมั่นคง และความเจริญก้าวหน้าของชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักสารณียธรรม ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาสภาพความสามัคคีในชุมชนบ้านหนองคลอง ตำบลสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี
3. เพื่อศึกษาการใช้หลักสารณียธรรมเพื่อส่งเสริมความสามัคคีในชุมชนบ้านหนองคลอง ตำบลสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การใช้หลักสารณียธรรมเพื่อส่งเสริมความสามัคคีในชุมชนบ้านหนองคลอง ตำบลสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย คือผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ที่สามารถให้ข้อมูลได้ในบ้านหนองคลอง ตำบลสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี จำนวน 25 รูป/คน โดยการสัมภาษณ์ เชิงลึก ได้แก่ 1. พระสงฆ์ 2. ผู้บริหาร/เจ้าหน้าที่

องค์การบริหารส่วนตำบลสามพร้าว 3. ผู้ใหญ่บ้าน/ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 4. ข้าราชการครู 5. ชาวชุมชนบ้านหนองคลอง

2. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ ส่วนที่ 1 คือ คำถามข้อมูลทั่วไปผู้ให้สัมภาษณ์ ส่วนที่ 2 คือ คำถามเกี่ยวกับสภาพความสามัคคีในชุมชนบ้านหนองคลอง ตำบลสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ส่วนที่ 3 คือ คำถามเกี่ยวกับการใช้หลักสาราณียธรรมเพื่อส่งเสริมความสามัคคีในชุมชนบ้านหนองคลอง ตำบลสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาด้านทฤษฎี และภาคสนามโดยใช้วิธีอธิบายเชิงพรรณนาตามวัตถุประสงค์ประเด็นต่าง ๆ คือ หลักสาราณียธรรม ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท สภาพความสามัคคีในชุมชนบ้านหนองคลอง ตำบลสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานีและการใช้หลักสาราณียธรรมเพื่อส่งเสริมความสามัคคีในชุมชนบ้านหนองคลอง ตำบลสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การใช้หลักสาราณียธรรมเพื่อส่งเสริมความสามัคคีในชุมชนบ้านหนองคลอง ตำบลสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. หลักสาราณียธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท พระพุทธเจ้าทรงตรัสหลักธรรมอันจะเป็นแนวทางในการเสริมสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในสังคมเอาไว้ 6 ประการด้วยกัน อยู่ในหมวดธรรมที่เรียกว่า สาราณียธรรม 6 ในพระไตรปิฎก ปฐมสาราณียธรรม ว่าด้วยสาราณียธรรมสูตรที่ 1 มีใจความว่า “ภิกษุทั้งหลาย สาราณียธรรม (ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน) 6 ประการนี้ สาราณียธรรม 6 ประการ อะไรบ้าง คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ 1. ตั้งมั่นเมตตาทายกรรม ในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม่นี่ก็เป็นสาราณียธรรม 2. ตั้งมั่นเมตตาวิจารณ์กรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม่นี่ก็เป็นสาราณียธรรม 3. ตั้งมั่นเมตตาตามโนกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม่นี่ก็เป็นสาราณียธรรม 4. บริโภคโดยไม่แบ่งแยก ลาภทั้งหลายที่ประกอบด้วยธรรม ได้มาโดยธรรม โดยที่สุดแม้เพียงบิณฑบาต บริโภคร่วมกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายผู้มีศีล แม่นี่ก็เป็นสาราณียธรรม 5. มีศีลที่ไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นไท ท่านผู้รู้สรรเสริญ ไม่ถูกค้นหาและทักท้วงครอบงำ เป็นไปเพื่อสมาธิเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม่นี่ก็เป็นสาราณียธรรม 6. มีอริยวิสุทธิ อันเป็นธรรมเครื่องนำออกเพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบแก่ผู้ทำตาม เสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม่นี่ก็เป็นสาราณียธรรมภิกษุทั้งหลาย สาราณียธรรม 6 ประการนี้แล (อง.ฉก. (ไทย) 22/11/426-427)

2. สภาพความสามัคคีในชุมชนบ้านหนองคลอง ตำบลสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า

2.1 ความสามัคคี หมายถึง ความพร้อมเพรียงกัน คนตั้งแต่สองคนขึ้นไปมีความคิดเห็นร่วมกัน ร่วมใจกันปฏิบัติงานหรือหน้าที่ร่วมกันจนประสบความสำเร็จ มีความรักใคร่นับถือกัน ไม่เอารัดเอาเปรียบกัน ยอมรับความแตกต่างทางความคิดอย่างมีเหตุผล แบ่งออกเป็น 2 ประการ คือ 1) สามัคคีทางกาย ได้แก่ การที่บุคคลหลายคนมาทำงานร่วมกันให้ประสบความสำเร็จ 2) สามัคคีทางใจ ได้แก่ การที่บุคคลมีความรักใคร่นับถือซึ่งกันและกัน ไม่ดูหมิ่นเหยียดหยามกัน มีความหวังดีต่อกันและกัน

2.2 ประโยชน์ของความสามัคคี 1) ทำให้มีความร่วมมือร่วมใจกัน อำนวยความสะดวกต่อกัน งานและกิจกรรมต่างๆ ประสบความสำเร็จลุล่วงได้โดยดี 2) ทำให้มีการปฏิสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน รู้จักแบ่งปันและเสียสละความสุขส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม 3) ทำให้รับฟังความคิดเห็นของคนอื่นมากขึ้น ในการรวมหมู่คณะเป็นผู้ฟังและผู้พูดที่ดีในชุมชน 4) ทำให้สังคมมีความสุข สงบสุข สันติภาพ รักใคร่กลมเกลียวปรองดองกัน เข้าใจกันและเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

2.3 สภาพปัจจุบันในชุมชนบ้านหนองคลองมีความขัดแย้งกันมากน้อยเพียงใด 1) มีความขัดแย้งในชุมชนบางกลุ่ม เช่น การกำจัดขยะเผาไหม้สิ่งปฏิกูล การรบกวนกันทางเสียง เป็นต้น 2) มีความแตกต่างด้านความคิด บางคนกอบโกยผลประโยชน์ในทรัพย์สินส่วนรวม 3) ในสถานการณ์ของโรคระบาดโควิด มีความขัดแย้งในการรักษาพยาบาล การคัดกรองคนไข้ไม่ปฏิบัติตามลำดับขั้นตอน 4) ชุมชนขาดผู้นำชุมชนที่เก่งมาบริหารงาน ยึดติดกับสภาพแวดล้อมแบบเดิม

2.4 การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในชุมชน 1) ผู้นำชุมชนควรจัดประชุมเสวนา เคารพระบียบ กฎกติกา โดยผู้นำชุมชนต้องสร้างความเข้าใจ ความถูกต้อง ความโปร่งใสให้เกิดขึ้นในชุมชนนั้น 2) ผู้นำชุมชนควรจัดการประชุมสัมมนาในชุมชน โดยมีโครงการ มีแผนงาน และสรุปผลให้ชุมชนรับทราบ 3) มีคนกลางเข้ามาไกล่เกลี่ยคู่กรณีทั้งสองฝ่าย เพื่อให้อาการความขัดแย้งนั้นทุเลาลงหรือหมดสิ้นไป หรือเป็นไปตามกระบวนการทางกฎหมายต่อไป 4) ผู้นำชุมชนประสานกับวัดในชุมชน โดยจัดกิจกรรมร่วมกันให้เกิดความปรองดอง เข้าวัดฟังธรรม นำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาปรับใช้กับชุมชน 5) คนในชุมชนรู้จักให้อภัยกัน เอื้อเฟื้อต่อกัน ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน และพูดคุยปรึกษาหารือกันให้มากขึ้น

2.5 โทษของการขาดความสามัคคี 1) ขาดการพร้อมเพรียงกันทางกาย ได้แก่ ไม่ช่วยกันสนับสนุนส่งเสริมการงานของหมู่คณะให้สำเร็จลุล่วง แก่งแย่งชิงดีกัน หรือแตกแยกเป็นก๊กเป็นเหล่า 2) ขาดการพร้อมเพรียงกันทางใจ ได้แก่ เกิดความบาดหมางเกลียดชัง ไม่มีความคิดเห็นกลมเกลียว แก่งแย่งกันหรือคิดชิงดีกันด้วยอำนาจถือฤทธิมานะ 3) ขาดพลังในการทำสิ่งต่างๆ และเกิดปัญหาความขัดแย้งกันจนลุกลามไปสู่การทะเลาะวิวาทกัน แบ่งพรรคแบ่งพวก 4) เกิดความเดือดร้อนในชุมชน ทำให้งานที่ไม่สำเร็จล่าช้ากว่าที่กำหนด เสียเวลา เสียทรัพย์สิน 5) ผู้คนมีฤทธิมานะ เกิดความไม่ปรองดองกัน เสียกำลังใจในการทำงานร่วมกัน ไม่มีใครให้ความเคารพต่อกัน ไม่มีคุณธรรม ไม่มีจริยธรรม 6) ต่างคนต่างทำตามความต้องการของตนเป็นส่วนใหญ่ สูญเสียมิตรภาพ เกิดความฉุนฉวยในชุมชนไม่สงบสุขแก่ตนเองและผู้อื่น

2.6 การส่งเสริมความสามัคคีในชุมชน 1) การคิด พูด ทำด้วยความเมตตา มุ่งดีมุ่งเจริญต่อกัน กระทำสิ่งใดก็ทำด้วยความปรารถนาดีต่อผู้อื่น เช่น แสดงไมตรีจิต และหวังดีต่อมิตรสหายเพื่อนร่วมงาน บุคคลรอบข้าง โดยช่วยเหลือในเรื่องต่างๆ ด้วยความเต็มอกเต็มใจ พร้อมกับประพฤติตนอย่างสุภาพสม่ำเสมอ ให้ความเคารพและจริงใจต่อผู้อื่น แม้ในยามต่อหน้าและลับหลัง มีความอ่อนน้อมถ่อมตน รู้จักสัมาคารวะ ทำแต่ในสิ่งที่ถูกต้องต่อกันเสมอ 2) การช่วยเหลือเกื้อกูลประสานประโยชน์กันให้งานที่ทำสำเร็จผล แบ่งปันสิ่งที่ตนได้มาโดยชอบให้แก่กันด้วยความยุติธรรม มีความเสมอภาคกัน ตามหลักการในระบอบประชาธิปไตยการประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางศาสนา มาปฏิบัติ เพื่อความเจริญก้าวหน้าและความผาสุกในชุมชน 3) การประพฤติปฏิบัติตนในความสุจริตในกฎกติกา ระเบียบแบบแผนโดยเท่าเทียมเสมอกัน มีศีลมีความประพฤติเสมอกัน กล่าวคือ ทุกคนเท่าเทียมกัน อยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกัน ผู้ใดทำผิดต้องรับโทษ 4) มีความเห็นเสมอกัน หมายความว่า มีความเห็นเป็นอย่างเดียวกัน คิดในสิ่งที่ตรงกัน

3. การใช้หลักสาราณียธรรมเพื่อส่งเสริมความสามัคคีในชุมชนบ้านหนองคลอง ตำบลสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัย พบว่า

3.1 ด้านเมตตาทายกรรม 1) การช่วยเหลือกิจธุระของหมู่คณะด้วยความเต็มใจ การอนุเคราะห์ช่วยเหลือและเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่น เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กันเกื้อกูลกัน เพื่อความสามัคคีกัน และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เช่น เมื่อมีงานเทศกาลหรือประเพณีให้ความร่วมมือร่วมใจในชุมชน ช่วยกันทำความสะอาดชุมชนและทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของชุมชนร่วมกัน ระหว่างชุมชน วัด และโรงเรียน 2) กิริยาสุภาพอ่อนน้อม มีสัมาคารวะ เคารพนับถือกัน ให้เกียรติกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง เช่น การยกมือไหว้ผู้อาวุโสกว่า การยกมือไหว้ซึ่งกันและกัน ไปมาไหว้ทักทายกันด้วยมิตรภาพ การอ่อนน้อมถ่อมตน อันเป็นประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของไทย 3) การส่งเสริมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา โดยนำเอาหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต

3.2 ด้านเมตตาวจีกรรม 1) ชุมชนควรจัดอบรมรณรงค์เรื่องยาเสพติดให้โทษเป็นภัยต่อสังคมและชุมชน และการดื่มสุราทำให้เกิดทะเลาะเบาะแว้งกัน แนะนำให้คนในชุมชนทำกิจกรรม เล่นกีฬา สวดมนต์ ไหว้พระ เป็นต้น 2) คนในชุมชนพูดแต่สิ่งที่ดีงาม พูดจาสุภาพอ่อนน้อม พูดในสิ่งที่เกิดประโยชน์ กล่าวคำที่เป็นมงคล ปรารถนาดีต่อกัน แนะนำสั่งสอนตักเตือนกันด้วยความหวังดี ไม่โกหกกัน ไม่ยุยงผู้อื่นให้ทะเลาะกัน ไม่นินทาว่าร้ายทั้งต่อหน้าและลับหลัง 3) การนำคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติและนำไปเป็นบทเรียนสอนในโรงเรียน ตั้งแต่ชั้นอนุบาลถึงชั้นมัธยมศึกษา 4) ผู้นำชุมชนพูดจาอ่อนน้อม ไพเราะน่าฟัง น่าชื่นชม นำไปเป็นตัวอย่างในชุมชนได้ 5) การประชาสัมพันธ์ทางหอกระจายข่าว แจกข่าวสารที่มีประโยชน์ให้ชุมชนทราบ 6) การอยู่ด้วยกันในชุมชนด้วยมิตรภาพ และยึดหลักการดำเนินชีวิตตามแนวคิดของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 (พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร)

3.3 ด้านเมตตาเมทตามโนกรรม 1) การปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างที่ดีในครอบครัวและในชุมชน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน และส่งเสริมให้คนในชุมชนมองโลกในแง่บวก 2) คิด

ต่อกันด้วยเมตตา คือตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อกัน 3) รู้จักให้อภัยซึ่งกันและกัน เป็นมิตรไมตรีต่อกันและกัน ไม่คิดอิจฉาริษยา หรือไม่คิดมุ่งร้ายพยาบาทกัน 4) ความคิดในการพัฒนาบุคคล พัฒนาวัดถุ ด้วยความมีเหตุมีผล มุ่งหวังความสุขและความเจริญ 5) ความคิดที่ไม่โลภอยากได้ของเขา ไม่เห็นผิดจากคลองธรรม

3.4 ด้านสาธารณโภคี 1) สิ่งของที่ได้มาโดยชอบธรรม นำมาแบ่งปันใช้สอยบริโภคด้วยกัน 2) แจ้งข่าวสารเกี่ยวกับนโยบายต่างๆ ของรัฐให้ชุมชนได้รับรู้ข่าวสารทั่วกัน รวมถึงการแจกจ่ายสิ่งของภายในเขตปกครองตามความเป็นจริง 3) วัดเป็นศูนย์กลางการแบ่งปันเครื่องอุปโภคบริโภคร่วมกันในชุมชน 4) การช่วยกันรักษาทรัพย์สินและสาธารณูปโภคที่เป็นของส่วนรวม เช่น ทรัพย์สินของราชการ ทรัพย์สินของวัด เพื่อให้ชุมชนได้ใช้สอยประโยชน์ร่วมกัน

3.5 ด้านศีลสามัญญตา 1) การประพฤติที่สุจริตดีงาม รักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม ไม่ทำตนเป็นที่น่ารังเกียจหรือเสื่อมเสียแก่ชุมชน ไม่เอาใจเอาเปรียบผู้อื่น เช่น การเป็นแบบอย่างที่ดีให้คนในชุมชน เป็นคนมีศีล 5 มีสัจจะ ซื่อสัตย์สุจริต เป็นต้น 2) คนในชุมชนมีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ทางกายไม่ทำร้ายผู้อื่น ทางวาจาพูดดี รู้จักการให้ รู้จักบาปบุญ มีคุณธรรม นำหลักคำสอนพุทธศาสนามาปรับใช้ 3) มีความประพฤติเสมอภาคกัน มีศีลเสมอกัน มีระเบียบวินัยเป็นแบบเดียวกัน 4) เป็นผู้ที่มีศีลไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย ไม่ถูกต้อนหาและทักท้วง 5) ส่งเสริมการประกอบอาชีพสุจริต และปลูกฝังคุณธรรมในชุมชน

3.6 ด้านทวิฎฐิสามัญญตา 1) ความเสมอภาคกันทางความคิด หมายถึง ปรับความคิดความเห็นให้มีเหตุมีผลถูกต้องเหมือนกัน ยึดหลักความดีงามเป็นอุดมคติอย่างเดียวกัน เช่น ใช้หลักประชาธิปไตยในการแสดงความคิดเห็นต่างๆ หาข้อตกลงร่วมกัน รับฟังความคิดเห็นของคนอื่น เป็นต้น 2) การมีความเห็นร่วมกันกับผู้อื่น คือ การมีแนวคิดอันเดียวกัน การมีความเห็นพ้องต้องกันตามระเบียบ กฎข้อบังคับในชุมชน ยอมรับมติของคนส่วนมาก 3) การมีส่วนร่วมในการประชุม เสนอ ช่วยกันแก้ไขปัญหา เคารพสิทธิผู้อื่น และยกย่องผู้ที่ทำความดี 4) การระดมกำลังช่วยคนในสังคม ในสถานการณ์โรคระบาดไวรัสโควิด 19 การแจกจ่ายถุงยังชีพให้ครอบครัวผู้ติดเชื้อโควิด การดูแลผู้สูงอายุ 5) มีความยุติธรรม เคารพการตัดสินใจของผู้อื่น ร่วมมือร่วมใจกันช่วยงานในชุมชน หาวีป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชน

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง การใช้หลักสาราณียธรรมเพื่อส่งเสริมความสามัคคีในชุมชนบ้านหนองคลอง ตำบลสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี มีประเด็นสำคัญที่น่าสนใจนำมาอภิปรายผลดังนี้

1. หลักสาราณียธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นแนวทางในการเสริมสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในสังคม 6 ประการ คือ 1) เมตตากายกรรม คือ การกระทำต่อกันด้วยเมตตา การแสดงกิริยาอาการที่สุภาพต่อเพื่อนมนุษย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง 2) เมตตาวจีกรรม คือ การแสดงออกถึงความเมตตาปรารถนาดีต่อกันทางวาจา แนะนำสั่งสอนตักเตือนในทางที่ถูกที่ควรด้วย

ความปรารถนาดี มีวาจาสุภาพให้ความเคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง 3) เมตตาตามโนกรรม คือ การตั้งจิตปรารถนาดีต่อกันกับเพื่อนร่วมสังคม หมู่คณะเดียวกัน มีจิตคิดทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กันและกัน ไม่มีความระแวงสงสัย ในกันและกัน 4) สาธารณโภคี คือ การเอื้อเฟื้อโอ้ออมอารีด้วยการแบ่งปัน แจกจ่าย ลาภผล สิ่งที่ตนได้มาโดยชอบธรรมให้ทุกคนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ได้ประโยชน์ร่วมกัน 5) สีสสามัญญตา คือ ความเป็นผู้มีศีล ความประพฤติเสมอกันกับบุคคลอื่นการประพฤติปฏิบัติดำรงตนอยู่ในสังคมด้วยความถูกต้อง เรียบร้อยดีงาม เคารพกติกา ระเบียบของสังคม 6) ทิฏฐิสามัญญตา คือ ความเป็นผู้มีทิฏฐิหรือความเห็นเสมอกัน การปรับความคิดเห็นเข้าหากัน การให้ความเคารพยอมรับความคิดเห็นของคนอื่น สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสมพงษ์ อานนโธ (สุทิวรรณา) (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาประเพณีฮีต 12 ในฐานะเป็นปัจจัยส่งเสริมหลักสารณียธรรมของชุมชนตำบลโพธิ์ชัย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย” ผลการวิจัย พบว่า แนวคิดเรื่องสารณียธรรมในพระพุทธศาสนา เป็นเรื่องที่ว่าด้วยหลักปฏิบัติ 6 ประการ ที่ได้สอดแทรกแนวคิดที่สำคัญเอาไว้ภายในอยู่ 3 อย่าง คือ 1) การเป็นผู้มีเมตตาที่เน้นในการแสดงความรักใคร่ ปรารถนาดีอยากให้ผู้อื่นมีความสุข โดยการแผ่เมตตาริจิต คิดและทำประโยชน์แก่ผู้ที่อยู่ร่วมกันในสังคม 2) การเป็นผู้มีศีลรักษากายและวาจาให้เรียบร้อยตั้งอยู่ในความดีมีระเบียบวินัยไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจของหมู่คณะ และ 3) ความเข้าใจที่ถูกต้องหรือสัมมาทิฏฐิ อันเกิดได้จากการมีกัลยาณมิตรที่ดีและการพิจารณาอย่างถูกวิธีจากโยนิโสมนสิการ จนก่อให้เกิดเป็นความสามัคคีกันของหมู่คณะ ความเชื่อและความสำคัญของประเพณีฮีต 12 ที่มีต่อชาวพุทธในชุมชนตำบลโพธิ์ชัย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย พบว่า ในเขตตำบลเองได้มีการปฏิบัติบุญประเพณีฮีต 12 สืบทอดมาช้านาน จะถูกขับเคลื่อนด้วยพระสงฆ์ ตลอดทั้งปราชญ์ชาวบ้าน กิจกรรมที่เกิดจากงานบุญในประเพณีฮีต 12 ที่ชาวบ้านได้ร่วมกันปฏิบัติจะคอยเป็นปัจจัยส่งเสริมหลักสารณียธรรมให้เกิดขึ้นได้โดยงานบุญที่ต้องอาศัยการเตรียมการจะส่งเสริม เมตตา กายกรรม เมตตาวจีกายกรรม และเมตตาโมกขกายกรรม

2. สภาพความสามัคคีในชุมชนบ้านหนองคลอง ตำบลสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี พบว่า หลักความสามัคคี หมายถึง ความพร้อมเพรียงกัน คนตั้งแต่สองคนขึ้นไปมีความคิดเห็นร่วมกัน ร่วมใจกันปฏิบัติงานหรือหน้าที่ร่วมกันจนประสบความสำเร็จ แบ่งออกเป็น 2 ประการ คือ 1) สามัคคีทางกาย ได้แก่ การที่บุคคลหลายคนมาทำงานร่วมกันช่วยกันหรือมาชุมนุมอย่างพร้อมเพรียงกันเพื่อการอย่างใดอย่างหนึ่ง 2) สามัคคีทางใจ ได้แก่ การที่บุคคลมีความรักใคร่ นับถือซึ่งกันและกัน ไม่ดูหมิ่นเหยียดหยามกัน มีความรักผูกพันกัน มีใจประสานใจ มีความหวังดีต่อกันและกัน เช่น ผู้คนเป็นจำนวนมากมาทำงานด้วยกันด้วยจิตใจรักใคร่กันสมัครสมานกันมาทำงานหรือร่วมประชุมปรึกษาหารือกันเมื่อเกิดปัญหาขึ้น ประโยชน์ของความสามัคคี 1) ทำให้มีความร่วมมือร่วมใจกัน อำนวยความสะดวกต่อกัน งานและกิจกรรมต่างๆ ประสบความสำเร็จลุล่วงได้โดยดี 2) ทำให้มีการปฏิสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน การเกื้อกูลกันที่ยั่งยืน 3) ทำให้รับฟังความคิดเห็นของคนอื่นมากขึ้น เป็นผู้ฟังและผู้พูดที่ดีในชุมชน 4) ทำให้มีความสุข และสันติภาพในชุมชน รักใคร่กลมเกลียวปรองดองกัน เป็นมิตรภาพที่ดีต่อกัน เข้าใจกันและเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน สภาพปัจจุบันในชุมชนบ้าน หนองคลอง 1) มีความขัดแย้งกันบางกลุ่ม เช่น การกำจัดขยะ การเผาใบไม้

สิ่งปลูกสร้าง การรบกวนกันทางเสียง เป็นต้น 2) มีความแตกต่างด้านความคิด 3) ในสถานการณ์ของโรคระบาดโควิด มีความขัดแย้งในการรักษาพยาบาล การคัดกรองคนไข้ ไม่เป็นไปตามลำดับขั้นตอน 4) ชุมชนขาดผู้นำชุมชนที่เก่งมาบริหารงาน การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในชุมชน 1) ผู้นำชุมชนควรจัดประชุมเสวนา ในการเคารพระเบียบ กฎ กติกาตามที่ชุมชนกำหนดขึ้น 2) ผู้นำชุมชนควรจัดการประชุมสัมมนาในชุมชน โดยมีโครงการ แผนงาน และสรุปผลให้ชุมชนรับทราบ 3) มีคนกลางเข้ามาไกล่เกลี่ยคู่ขัดแย้ง เพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งหรือให้เป็นไปตามกระบวนการทางกฎหมาย 4) ผู้นำชุมชนประสานกับวัดในชุมชน โดยวัดจัดกิจกรรมร่วมกันให้เกิดความปรองดองเข้าวัดฟังธรรม ร่วมทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา โดยนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาปรับใช้กับชุมชน เช่น การสวดมนต์ ไหว้พระ ปฏิบัติธรรม เป็นต้น 5) รู้จักให้อภัยกัน เอื้อเฟื้อต่อกัน ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน โทษของการขาดความสามัคคี 1) ขาดการพร้อมเพรียงกันทางกาย ได้แก่ ไม่ช่วยกันสนับสนุนส่งเสริมการทำงานของหมู่คณะให้สำเร็จลุล่วง 2) ขาดการพร้อมเพรียงกันทางใจ ได้แก่ ไม่มีความคิดเห็นกลมเกลียว เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ทำความคิดเห็นแตกต่าง แ่งแย้งกัน หรือคิดชิงดีกันด้วยอำนาจถือทิฐิมานะ 3) ขาดพลังในการทำสิ่งต่างๆ และเกิดปัญหาความขัดแย้งกัน จนลุกลามไปสู่การทะเลาะวิวาทกัน แบ่งพรรคแบ่งพวก 4) เกิดความเดือดร้อนในชุมชน ทำให้งานที่ไม่สำเร็จมีการล่าช้ากว่าที่กำหนด 5) ผู้คนมีทิฐิมานะ เกิดความไม่ปรองดองกัน ไม่ให้ความเคารพต่อกัน ไม่มีคุณธรรม ไม่มีจริยธรรม และนำมาซึ่งภัยอันตรายของชุมชน ๆ นั้นก็จะขาดการพัฒนา 6) ต่างคนต่างทำตามความต้องการของตนเป็นส่วนใหญ่ การส่งเสริมความสามัคคีในชุมชน 1) การคิด พูด ทำด้วยความเมตตา มุ่งดีมุ่งเจริญต่อกัน กระทำสิ่งใดก็ทำด้วยความปรารถนาดีต่อผู้อื่น ให้ความเคารพและจริงใจต่อผู้อื่น แม้ในยามต่อหน้าและลับหลัง มีความอ่อนน้อมถ่อมตน รู้จักสัจมาการะ ทำแต่ในสิ่งที่ถูกต้องต่อกันเสมอ 2) การช่วยเหลือเกื้อกูล ประสานงาน ประสานประโยชน์กัน ให้งานที่ทำสำเร็จผลแก่ตน และผู้อื่น แบ่งปันสิ่งที่ตนได้มาโดยชอบให้แก่กัน เช่น การสร้างความปรองดองโดยนำหลักการในระบอบประชาธิปไตยมาใช้ การประยุกต์ใช้หลักคำสอนทางศาสนา มาปฏิบัติ เมื่อสังคมและชุมชนปราศจากความขัดแย้งก็จะเกิดความสงบสุข มีแต่ความสามัคคี รักใคร่กลมเกลียว นำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าและความผาสุกในชุมชนต่อไป 3) การประพฤติปฏิบัติตนในความสุจริต ในกฎกติกา และระเบียบแบบแผนโดยเท่าเทียมเสมอกัน โดยมีศีลมีความประพฤติเสมอกันโดยศีล กล่าวคือ ทุกคนในสังคม ควรเริ่มจากการรักษา ศีล 5 และปฏิบัติตามกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด และเท่าเทียมกัน ภายใต้กฎหมายเดียวกัน ผู้ใดทำผิดต้องรับโทษ ซึ่งจะทำให้สังคมสงบสุข 4) มีความเห็นเสมอกัน หมายความว่า มีความเห็นเป็นอย่างเดียวกัน คิดในสิ่งที่ตรงกัน ปรับมุมมองให้ตรงกัน โดยไม่ยึดหลักความเห็นส่วนตนเป็นหลัก แต่ใจกว้างรับฟังความคิดเห็นจากทุกฝ่าย รู้จักยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นเสมอ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมโภชน์ สุวรรณรัตน์ (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การสร้างสามัคคีในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบด้วยหลักพุทธธรรม” ผลการวิจัย พบว่า 1) การสร้างสามัคคีในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบชุมชนมีแนวทางการสร้างสามัคคี 4 แนว ได้แก่ การใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน ผ่านกิจกรรมและพิธีกรรมต่างๆ การประกอบอาชีพ และขยายเครือข่ายการประกอบอาชีพ การรวมกลุ่มตามธรรมชาติของชุมชนตามความสนใจและกิจกรรมทางสังคม การสืบสานประเพณี วัฒนธรรม 2)

หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการสร้างสามัคคีในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบที่ชาวบ้านใช้ในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน มากที่สุด คือ หลักสาราณียธรรม รองลงมาคือ หลักอภิธานียธรรม หลักสัปปริสธรรม และ หลักสังคหัตถตามลำดับ หลักธรรมที่ชาวบ้านใช้ในการประกอบอาชีพมากที่สุด คือ หลักสาราณียธรรม รองลงมาคือ หลักสัปปริสธรรม หลักอภิธานียธรรม และสุดท้ายคือ หลักสังคหัตถ หลักธรรมที่มีความสำคัญกับการรวมกลุ่ม อันดับแรก คือ หลักสาราณียธรรม รองลงมาคือ หลักอภิธานียธรรม หลักสัปปริสธรรม และสุดท้ายคือ หลักสังคหัตถ หลักธรรมที่มีความสำคัญกับการสืบสานวัฒนธรรม ประเพณี อันดับหนึ่ง คือ หลักสาราณียธรรม รองลงมาคือ หลักอภิธานียธรรม หลักสัปปริสธรรม และ หลักสังคหัตถตามลำดับ 3) การบูรณาการการสร้างสามัคคีในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบด้วยหลักพุทธธรรม หมู่บ้านทั้งสิบหมู่บ้านไม่ได้เลือกและไม่ได้เน้นหลักธรรมใด หลักธรรมหนึ่งในการสร้างสามัคคีแต่การสร้างสามัคคีของหมู่บ้านนั้น ขึ้นกับกิจกรรมแต่ละกิจกรรมของชาวบ้าน ซึ่งหมู่บ้านได้เลือกใช้รูปแบบการสร้างสามัคคีแบบบูรณาการหลักธรรมแต่ละหลักธรรมมาผสมผสานกัน ตามความเหมาะสมของกิจกรรมและกลุ่มคนที่มาร่วมกิจกรรมนั้นๆ 4) แนวทางและสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับ “รูปแบบการสร้างสามัคคีในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบด้วยหลักพุทธธรรม” เรียกว่า MMMSH Model คือ มีเมตตากรุณาต่อกัน (Mercy) มีการพบปะสังสรรค์พูดคุยกันอย่างต่อเนื่อง (Meeting) มีการบริหารจัดการอย่างเป็นธรรม (Management) มีการเสียสละ (Sacrifice) จึงจะก่อให้เกิดความสามัคคี (Harmony)

3. การใช้หลักสาราณียธรรมเพื่อส่งเสริมความสามัคคีในชุมชนบ้านหนองคลอง ตำบลสามพร้าว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี พบว่า

ด้านเมตตาการุณธรรม 1) การช่วยเหลือกิจธุระของหมู่คณะด้วยความเต็มใจ การอนุเคราะห์ช่วยเหลือและเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่น ไม่รังแกทำร้ายผู้อื่น เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กันเกื้อกูลกัน 2) กิริยาสุภาพอ่อนน้อม มีสัมมาคารวะ เคารพนับถือกัน ให้เกียรติกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง 3) การส่งเสริมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา โดยนำเอาหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต ด้านเมตตาจริกรรม 1) ชุมชนควรจัดอบรมณรงค์เรื่องยาเสพติดให้โทษเป็นภัยต่อสังคมและชุมชน แนะนำให้คนในชุมชนทำกิจกรรม เล่นกีฬา สวดมนต์ ไหว้พระ เป็นต้น 2) คนในชุมชนพูดแต่สิ่งที่ดีงาม ไม่โกหกกัน ไม่ยุยงผู้อื่นให้ทะเลาะกัน ไม่นินทาว่าร้ายทั้งต่อหน้าและลับหลัง 3) การนำคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปประพฤติปฏิบัติ 4) ผู้นำชุมชนพูดจาอ่อนน้อม ไพเราะน่าฟัง นำไปเป็นตัวอย่างในชุมชนได้ 5) การประชาสัมพันธ์ทางหอกระจายข่าว แจ้งข่าวสารที่เป็นประโยชน์ให้ชุมชนทราบ 6) การอยู่ด้วยกันในชุมชนด้วยมิตรภาพ และยึดหลักการดำเนินชีวิตตามแนวคิดของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 (พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร) ด้านเมตตาโมกกรรม 1) มองกันในด้านดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน 2) คิดต่อกันด้วยเมตตา มีจิตใจปรารถนาดีต่อผู้อื่น 3) รู้จักให้อภัยซึ่งกันและกันเป็นมิตรไมตรีต่อกัน ไม่คิดอิจฉาริษยาหรือมุ่งร้ายพยาบาทกัน 4) ความคิดในการพัฒนาบุคคล พัฒนาวัตถุ มุ่งหวังความสุขความเจริญของชุมชน 5) ความคิดที่ไม่โลภอยากได้ของเขา ไม่เห็นผิดจากคลองธรรมด้านสาธารณโภคี 1) การแบ่งปันสิ่งของที่ไดมาโดยชอบธรรม ใช้

สอยบริโภคร่วมกัน 2) แจ่งข่าวสารเกี่ยวกับนโยบายต่าง ๆ ของรัฐให้ชุมชนได้รับรู้ข่าวสารทั่วกัน การแจกจ่ายสิ่งของภายในเขตปกครองตามความเป็นจริง 3) วัดเป็นศูนย์กลางการแบ่งปันสิ่งของร่วมกันในชุมชน 4) การช่วยกันรักษาทรัพย์สินและสาธารณูปโภคที่เป็นของส่วนรวม ด้านศีลสามัญญตา 1) การประพฤติที่สุจริตดีงาม รักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม ปฏิบัติตามกฎหมายเกณฑ์ของหมู่คณะ 2) คนในชุมชนมีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม รู้จักการให้ รู้จักบาปบุญ มีคุณธรรม นำหลักคำสอนพุทธศาสนามาปรับใช้ 3) มีความประพฤติเสมอภาคกัน มีระเบียบวินัยเป็นแบบเดียวกัน มีศีลเสมอกัน 4) เป็นผู้ที่มีศีลไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พรัย ไม่ถูกค้นหาและทูลถามครอบงำ 5) ส่งเสริมการประกอบอาชีพสุจริต และปลูกฝังคุณธรรมในชุมชน ด้านทิวาสัมมัญญตา 1) ความเสมอภาคกันทางความคิด ความคิดความเห็นมีเหตุมีผลถูกต้องเหมือนกัน การเคารพเหตุผล ยึดหลักความดีงามเป็นอุดมคติอย่างเดียวกัน 2) การมีความเห็นร่วมกันกับผู้อื่น มีแนวคิดอันเดียวกัน มีความเห็นพ้องต้องกันตามระเบียบ กฎข้อบังคับในชุมชน ไม่มีความเห็นผิดแผกแปลกไปจากผู้อื่น ยอมรับมติของคนส่วนมาก 3) การมีส่วนร่วมในการประชุมเสนา หากมีปัญหาที่ช่วยกันแก้ไข ปัญหา เคารพสิทธิผู้อื่น และยกย่องผู้ที่ทำความดี 4) การระดมกำลังช่วยคนในสังคมในสถานการณ์โรคระบาดไวรัสโควิด 19 เช่น การแจกจ่ายถุงยังชีพ การดูแลผู้สูงอายุ เป็นต้น 5) มีความยุติธรรม เคารพการตัดสินใจของผู้อื่น ไม่สร้างข้อขัดแย้งกันโดยไม่มีเหตุผล สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสมุห์ อมร อมโร (สีดา) (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมในการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านช่อง ตำบลช่อง อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง” ผลการวิจัย พบว่า หลักสาราณียธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท พระพุทธเจ้าตรัสถึงธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน ทำให้เป็นที่เคารพกันกัน เพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อความสามัคคี เพื่อความไม่ทะเลาะวิวาท สามารถสรุปได้ เป็น 4 ประการ ได้แก่ ประการแรก คิด พูด ทำ ด้วยเมตตามาจาก สาราณียธรรม 3 ข้อ คือ เมตตาทายกรรม (ทำด้วยเมตตา) เมตตาวจีกรรม (พูดด้วยเมตตา) และเมตตาโมกรรม (คิดด้วยเมตตา) ประการที่สอง ในการมีส่วนร่วมของชุมชนที่แต่ละคนต่างช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ตรงกับสาราณียธรรมข้อ สาธารณโภคี (แบ่งปันให้เท่าเทียมกัน) ประการที่สาม ในการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้นที่ว่า “การที่ทุกคนประพฤติตนอยู่ในกรอบกติกาโดยเท่าเทียมกัน” ตรงกับสาราณียธรรมข้อศีลสามัญญตา (มีศีลเสมอกัน) ประการที่สี่ ในการมีส่วนร่วมของชุมชน นั้นที่ว่า “การที่ต่างคนต่างพยายามปรับความคิดความเห็นของตนให้ถูกต้องลงรอยเดียวกัน” ตรงกับสาราณียธรรมข้อทิวาสัมมัญญตา (มีความเห็นลงรอยกัน) การมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านช่อง ตำบลช่อง อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง สรุปผลว่า การมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่าง ๆ ที่ชุมชนคิดริเริ่มจัดทำเป็นกิจกรรมหรือโครงการ เช่น กิจกรรมพัฒนาวัด โรงเรียน โครงการชุมชนรักษ่าป่าต้นน้ำ เป็นต้น ทั้งนี้เพราะคนในชุมชนเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วม เพราะว่าประชาชนในชุมชนเป็นผู้รู้ถึงสภาพปัญหาและความต้องการต่าง ๆ ของชุมชนตนเองเป็นอย่างดี แนวทางการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมในการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านช่องนั้น เริ่มมาจากสถาบันทางสังคม คือ ครอบครัวที่ช่วยอบรมให้เรียนรู้ระเบียบของสังคม รวมทั้งถ่ายทอดวัฒนธรรมให้แก่สมาชิกใหม่ที่ถือกำเนิดขึ้นมา เช่น การพูด การแต่งกาย การดำรงชีวิต การรู้จักพิจารณาว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิด ตลอดจนการเรียนรู้แบบแผนและวิธีปฏิบัติตนตามระเบียบของสังคม สถาบันศาสนา

ทำหน้าที่ช่วยสนองความต้องการด้านจิตใจ เสริมสร้างกำลังใจให้สมาชิกในสังคมศาสนาเป็นสิ่งที่ดียิ่ง และใช้เป็นแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิตโดยเฉพาะผู้นำทางศาสนาเป็นตัวเชื่อมหลักระหว่างผู้คนในชุมชนและศาสนา ผู้นำของสงฆ์ เป็นผู้ที่มียุทธศาสตร์อย่างมากในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าต่อสมาชิกในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมกับวัดหรือองค์กรต่างๆ ผ่านวิธีการเผยแผ่

เอกสารอ้างอิง

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2539). นิติศาสตร์แนวพุทธ. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- พระมหาสมพงษ์ อานนโธ (สุทธีวรรณ). (2563). “การศึกษาประเพณีฮีต 12 ในฐานะเป็นปัจจัยส่งเสริมหลักสาราณียธรรมของชุมชนตำบลโพธิ์ชัย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย”.
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสมุห์อมร อมโร (สีดา). (2562). “แนวทางการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมในการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านช่อง ตำบลช่อง อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง”.บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมโภชน์ สุวรรณรัตน์. (2560). “การสร้างควมสามัคคีในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบด้วยหลักพุทธธรรม”. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

